

2. Суравегина И.Т. Методическая система экологического образования / И.Т. Суравегина // Советская педагогика, 1988. – № 9. – С. 31–35.
3. Лихачев Б.Т. Экология личности / Б.Т. Лихачев. – Педагогика. – 1993. – № 2. – С. 19–23.
4. Скрипка А.П. Формирование экологической культуры личности: социально-философский аспект: дис. на соискание науч. степени канд. филос. наук / А.П. Скрипка. – Киев, 1990. – 155 с.
5. Игнатова В.А. Интегрированные учебные курсы как средство формирования экологической культуры учащихся: дис. на соискание науч. степени докт. пед. наук / В.А. Игнатова. – Тюмень, 1999. – 388 с.
6. Моисеев Н.Н. Образование и экология / Н.Н. Моисеев. – М., Изд-во ЮНИСАМ, 1996. – 292 с.
7. Никитина Н. Основы профессионально-педагогической деятельности: учебное пособие / Н. Никитина, О. Железнякова, М. Петухов. – М.: Академия, 2002. – 288 с.

УДК 316:378:504

КОНЦЕПЦІЯ ОСВІТИ ДЛЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ В НОРМАТИВНИХ ДЖЕРЕЛАХ

К.В. Стецюк

Луганський національний аграрний університет,
містечко ЛНАУ, 91008 Луганськ, stechuk@gmail.com

У статті зроблений інформаційно-аналітичний огляд основних міжнародних та державних нормативно-правових документів щодо концепції освіти для збалансованого розвитку. У цих документах було визначено, що освіта має вирішальне значення для сприяння збалансованого розвитку і розширенню можливостей людей у зміні навколишнього середовища, а вищі навчальні заклади є провідними ланками у розробці і втіленні у життя концепції збалансованого розвитку. Для реалізації цієї концепції Генеральна Асамблея ООН оголосила 2005–2014 рр. Десятиріччям освіти в інтересах збалансованого розвитку. **Ключові слова:** трансляція культурного досвіду, футуризація освіти, практична діяльність, відновлення екосистем, створення нової структури екоосвіти.

Концепция образования для сбалансированного развития в нормативных источниках. К.В. Стецюк. В статье сделан информационно-аналитический обзор основных международных и государственных нормативно-правовых документов о концепции образования для сбалансированного развития. В этих документах было определено, что образование имеет решающее значение для содействия сбалансированного развития и расширению возможностей людей в изменениях окружающей среды, а высшие учебные заведения являются ведущими звеньями в разработке и внедрении в жизнь концепции сбалансированного развития. Для реализации этой концепции Генеральная Ассамблея ООН огласила 2005–2014 гг. Десятилетием образования для сбалансированного развития. **Ключевые слова:** трансляция культурного опыта, футуризация образования, практическая деятельность, восстановление экосистем, создание новой структуры экообразования

Conception of education for the balanced development in normative sources. K.V. Stetsyuk. In the article the information-analytic review of basic international and state normative-legal documents is done about conception of education for the balanced development. It was certain in these documents, that education has a decision value for the assistance of the balanced development and to enhancement of people in changing of environment, and higher educational establishments are driving members in development and introduction in life of conception of the balanced development. For realization of this conception General Assembly of UNO announced 2005–2014 ãã. By the decade of education for the balanced development. **Keywords:** conception, ecological education, balanced development, education for the balanced development.

Виклад основного матеріалу

Освіта для збалансованого розвитку вважається одним із основних чинників становлення гармонійного суспільства, засобом удосконалення і ефективної організації виробництва, споживання ресурсів біосфери з позицій її можливостей.

Уперше проблему екологічної освіти перед широким загалом населення було поставлено у 1971 році, коли з'явилась міжурядова програма ЮНЕСКО "Людина і біосфера". Якісним поштовхом у розвитку розуміння проблем природи і людини у рамках цієї програми стала Стокгольмська конференція 1972 року, на якій уперше в історії визнали право людини на здорове навколишнє середовище [3]. Конференція рекомендувала вжити необхідних заходів для розроблення і здійснення міжнародної багатогалузевої програми освіти у сфері навколишнього середовища як у навчальних закладах, так і поза ними [15, 17].

Даний принцип був сформульований у дусі традиційної правової системи, яка була створена людьми і служила їхнім інтересам. Це активізувало вивчення навколишнього середовища на

національному і міжнародному рівнях. Упродовж 1971–1975 рр. у країнах, які входили в Організацію економічного співробітництва та розвитку, стали з'являтися закони з галузі охорони навколишнього середовища. Така увага до законодавства з галузі докільця указує на те, що дані проблеми були визнані національними і регіональними пріоритетами. Як наслідок цього, питання екологічної освіти почали вносити у зміст навчальних програм.

Саме про це йшлося на міжнародній конференції з питань освіти і науки, яка була скликана з ініціативи і сприяння ООН у Белграді у 1975 р. Підсумком її стала прийнята "Белградська хартія", підписана ЮНЕСКО і ЮНЕП, в якій визначалась мета екологічної освіти.

У Тбіліській декларації, яка була прийнята на Міжнародній міжурядовій конференції з питань освіти у 1977 р. у Тбілісі, складеній на основі Белградської хартії, були оголошені основні цілі освіти в галузі навколишнього середовища: а) розвиток чіткого розуміння і почуття відповідальності стосовно економічної, соціальної, політичної й екологічної взаємозалежності міських і сільських районів; б) надання кожній людині можливості набувати навичок, потрібних для охорони і

поліпшення стану навколишнього середовища; в) створення нових типів поведінки окремих осіб, груп, суспільства в цілому стосовно навколишнього середовища [16]. Було зазначено, що освіта у галузі довкілля є результатом переорієнтації і узгодження різних дисциплін і сприятиме комплексному вивченню екологічних проблем. У Декларації підкреслюється, що дану освіту слід здійснювати упродовж усього життя людини на основі міжпредметного підходу у процесі посильної особистої участі у заходах для покращання навколишнього середовища, використовуючи різноманітні методи виховання [5].

Для підведення підсумків Міжурядової конференції у Тбілісі була проведена Всесоюзна конференція з освіти у галузі навколишнього середовища у Мінську (3–6 червня 1977 р.), на якій були прийняті конкретні рекомендації, адресовані різним Міністерствам і відомствам, що працюють у даній галузі. Запровадження даних рекомендацій активізувало як теоретичні дослідження, так і практичні роботи в галузі екологічної освіти та виховання [8].

З огляду на велику увагу до питань освіти в галузі навколишнього середовища на міжнародному рівні, стала нагальною потреба утворити єдиний орган для координації цієї діяльності у перервах між конференціями ООН. Для цього у 1982 р. була створена Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку (МКНСР), яка розробила “Глобальну програму змін”. За прізвиськом лідера Міжнародна комісія з навколишнього

середовища і розвитку стала називатися “Комісія Г.Х. Брундтланд”. У якості виходу із глобальної соціально-екологічної кризи члени Комісії запропонували “Концепцію збалансованого розвитку”. У широкому смислі ця концепція була спрямована на досягнення гармонії у відносинах між суспільством і природою.

За підсумками роботи Комісії у 1988 р. (Женева) був створений Центр “Наше спільне майбутнє” [6]. Його метою стало підсилення громадської та організаційної діяльності у досягненні збалансованого розвитку у всьому світі. Це вплинуло на зміст освітніх програм, в яких, разом із власне екологічним компонентом, спеціальними дисциплінами, спекурсрами, семінарами, факультативами, з’явилися міждисциплінарні теми, інтегровані навчальні курси, орієнтовані на формування екологічного мислення, екологічної культури майбутніх фахівців різних спеціалізацій.

Для координації дій вищих навчальних закладів у галузі освіти в інтересах збалансованого розвитку у 1988 р. на Європейській конференції ректорів вищої школи (CR E) був створений проект “COPERNICUS”, який являв собою колективну науково-дослідну програму європейських університетів. Метою цієї програми стало об’єднання їх зусиль для кращого взаєморозуміння з питань збалансованого розвитку. До неї приєдналися більш ніж 290 університетів із 37 європейських держав.

Робота Комісії Гру Хансен Брундтланд дала поштовх підготовці великого міжнародного форуму,

яким стала Конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку, що проходила в Ріо-де-Жанейро у 1992 р. На ній була прийнята декларація з навколишнього середовища і розвитку “Порядок денний на 21 століття”, де підкреслювалось, що освіту слід визнати в якості процесу, з допомогою якого людина і суспільство можуть повною мірою розкрити свій потенціал у вирішенні проблеми збереження рівноваги у навколишньому середовищі [10].

У 1992 р. в Торонто (Канада) відбувся Всесвітній конгрес з освіти та інформації навколишнього середовища і розвитку. Це була перша велика міжнародна зустріч після Конференції в Ріо-де-Жанейро, присвячена питанням, порушеним у главі 36 “Порядку денного на XXI століття”: “Сприяння освіті, поінформованості населення і підготовці кадрів”. У контексті “Порядку денного на XXI століття” збалансований розвиток розглядається як компроміс, при якому можна уникнути дуже різкої зміни стану справ, що склався. Освіта має задовольняти потреби у сфері збалансованого розвитку шляхом підготовки кадрів для одержання оптимальних результатів з погляду ресурсопродуктивності, підтримки технічного прогресу і створення культурних умов, що сприяють соціальним і економічним перетворенням.

До 1992 року однією з проблем у сфері екологічної освіти було те, що навколишнє середовище стало дуже широкою темою і охоплювало багато самостійних наук, включаючи економічні, природничі і суспільні.

Внаслідок цього виникли труднощі під час розгляду теми навколишнє середовище, а працівники освіти опинилися у скрутному становищі, стикаючись з таким складним явищем. Тоді на конференції у Ріо-де-Жанейро було винесено рекомендацію, що поняття навколишнього середовища слід розширити, включивши до нього концепцію збалансованого розвитку. Означення “освіта в інтересах збалансованого розвитку” відбиває вихідний термін – збалансований розвиток [15, 19].

Таким чином, було визначено, що освіта має вирішальне значення для сприяння збалансованому розвитку і розширенню можливостей людей у зміні навколишнього середовища.

У відповідності до рекомендації, що міститься у “Порядку денному на 21 століття”, для забезпечення ефективного здійснення цього Порядку ООН створила у 1993 році Комісію з питань збалансованого розвитку. Ця комісія є функціональною комісією Економічної і соціальної Ради ООН із питань збалансованого розвитку. Вона регулярно розглядає окремі питання “Порядку денного на 21 століття” на щорічних конференціях. Так, на шостій сесії у 1998 році Комісією були прийняті широкі резолюції з освіти та інформації. Окрім того, затверджена масштабна програма роботи, в якій урядам пропонувалось включити цілі збалансованого розвитку в освітні програми усіх рівнів.

У доповіді “Знання – це категорія власних цінностей”, поданій на адресу ЮНЕСКО у 1996 р. Міжнародною комісією з освіти для

XXI століття, підкреслюється, що освіта необхідна для забезпечення демократичного і стабільного майбутнього.

На міжнародній конференції з питань навколишнього середовища і суспільства “Просвіта й інформування населення для забезпечення збалансованого розвитку” (Салоніки, Греція, 1997 р.) була прийнята Салонікська Декларація [14]. У ній зазначалось, що в орієнтованій на збалансованість навчальній програмі однією з першочергових цілей стане поняття громадянськості. Важливою складовою змісту екологічної освіти має стати її урівноваження з вивченням суспільних і гуманітарних наук. При цьому справедливо зазначалось, що в освітньому процесі необхідно відбивати вплив антропогенної діяльності на навколишнє середовище. Тим самим підкреслювався виховний потенціал екологічної освіти. Студенти мають учитися тому, як критично усвідомлювати і обдумувати своє місце у світі, а також розглядати питання про те, що означає збалансованість для них і їхніх громад.

Ряд мереж, навчальних центрів і асоціацій університетів почали розробку багатодисциплінарних форм освіти для вироблення рішень щодо проблем, пов'язаних зі збалансованим розвитком. Серед цих можна назвати ініціативу “Магна чарта університетум європеум” 1988 р., Болонську декларацію 1999 року, Хартію університету ім. Коперніка у сфері збалансованого розвитку 1993 р. і Хартію Землі 2000 р..

У жовтні 1998 р. у Парижі була проведена перша Всесвітня

конференція з вищої освіти – “Вища освіта у XXI столітті”, на якій підкреслювалось, що саме вища освіта є каталізатором всієї системи освіти. Від імені Секретаріату ЮНЕСКО була зроблена доповідь “Університети як ключові ланки формування збалансованого майбутнього: зміна мислення, міждисциплінарність, створення бази даних, передача нового досвіду”, в якій вищим навчальним закладам відводилась провідна роль у розробці і втіленні у життя концепції збалансованого розвитку [7, 9].

У Дакарі (2002 р.) були прийняті Дакарські рамки дій, які визначають освіту інструментом, здатним вирішити проблеми переходу до збалансованого розвитку [2].

З 26 серпня по 4 вересня 2002 р. у Йоханнесбурзі (Південна Африка) відбувся черговий саміт ООН. На ньому введено поняття “освіта для збалансованого розвитку” (ОЗР), замінивши вже усталений термін “екологічна освіта” [13].

На відміну від “екологічної освіти” освіта для збалансованого розвитку передбачає популяризацію серед широких верств населення знань про збалансований розвиток суспільства, про соціальні, культурні й екологічні основи суспільства, використовуючи при цьому всі можливі засоби: засоби масової комунікації, заклади освіти, театри, книги, засоби пропаганди тощо. На саміті висвітлювався десятирічний досвід ОЗР і підкреслювалось, що ця концепція нового бачення економічної освіти динамічно розвивається. Її завдання – навчити людство брати на себе відповідальність за побудову майбутнього.

У відповідності до рішень Всесвітнього саміту із збалансованого розвитку у Йоханнесбурзі Генеральна Асамблея ООН (Резолюція 57/254) у грудні 2002 р. заявила про те, що 2005–2014 рр. оголошуються Десятиріччям освіти в інтересах збалансованого розвитку (ДОЗР). У 2003–2004 рр. був розроблений Міжнародний графік його здійснення, де сформульовані п'ять основних завдань ДОЗР:

- акцентувати і зміцнювати у громадській свідомості центральну роль освіти для поширення ідеалів концепції збалансованого розвитку;
- сприяти взаємодії і співробітництву між усіма зацікавленими групами з питань ОЗР;
- сприяти підвищенню якості викладання і навчання ОЗР;
- розробити на усіх рівнях стратегії створення і розвитку потенціалу ОЗР;
- сприяти переходу до збалансованого розвитку [9].

Ця позиція визначає стратегію державних освітніх програм. Однак у ході підготовки до п'ятої конференції міністрів “Довкілля для Європи” (Київ, 2003) ряд урядів і неурядових організацій виявили значну зацікавленість до підвищення рівня екологічної освіти, яке розглядалось як компонент освіти в інтересах збалансованого розвитку. Міністри навколишнього середовища Європейської Економічної Комісії ООН (ЄЕК ООН) у свою чергу визнали, що освіта є одним із головних інструментів, який забезпечує охорону навколишнього середовища і збалансований розвиток світу [4]. У “Заяві міністрів навколишнього середовища про освіту в інтересах

збалансованого розвитку”, пропонувався усім країнам включити концепцію збалансованого розвитку в освіту усіх рівнів: від дошкільної до вищої і неформальної освіти.

У березні 2005 р. у Вільнюсі на Нараді вищого рівня були прийняті два стратегічно важливі документи: “Стратегія ЄЕК ООН для освіти в інтересах збалансованого розвитку” і Вільнюські рамки здійснення Стратегії [1, 15].

“Стратегія ЄЕК ООН для освіти збалансованого розвитку”, презентуючи своє бачення проблеми, визначає погляд на перспективу як бачення регіону, прихильного до єдиних цінностей солідарності, рівності і взаємоповаги між людьми, країнами і поколіннями. Для такого регіону характерним є збалансований розвиток, включаючи забезпечення економічної життєздатності, справедливості, соціальної згуртованості, охорони навколишнього середовища і раціональне управління природними ресурсами, з тим, щоб задовольнити потреби нинішнього покоління, не обмежуючи при цьому можливостей майбутніх поколінь задовольнити свої потреби.

Мета Стратегії полягає в заохоченні держав – членів ЄЕК ООН до гармонізації і включенню освіти збалансованого розвитку у свої системи формальної освіти у рамках усіх відповідних навчальних дисциплін, а також у неформальну освіту і навчання. Такий підхід озброїть людей знаннями і спеціальними навичками у сфері збалансованого розвитку, підвищить компетентність їх і впевненість у собі, а також розширить їхні можливості вести здоровий і повноцінний спосіб

життя в гармонії з природою і виявляти турботу про соціальні цінності, статеву рівноправність, культурне різноманіття.

Завданнями Стратегії, яка зробить внесок у здійснення цієї мети, є:

а) забезпечення того, щоб механізми політики, нормативно-правова база і організаційні основи були опорою для ОЗР;

б) сприяти збалансованому розвитку шляхом формального і неформального навчання й освіти;

в) освоєння педагогами знань, що дають можливість включити питання збалансованого розвитку в предмети, що вони їх викладають;

г) забезпечення доступності навчальних засобів і навчально-методичних посібників з ОЗР;

д) сприяти науковим дослідженням у галузі ОЗР і розвитку ОЗР;

е) зміцнення співробітництва у галузі ОЗР на всіх рівнях регіону ЄЕК ООН [2–3, 15].

До Стратегії включено основоположні принципи документа “Освіта для всіх: виконання наших зобов’язань”.

Здійснення Стратегії слід розглядати як безперервний процес. Разом з тим для полегшення ходу і реалізації Десятиріччя освіти збалансованого розвитку Стратегія передбачає три етапи її здійснення:

1. Етап I (до 2007 року): створення міцної основи для початку здійснення; рекомендується, щоб кожна країна визначила, яку роботу, що впишеться у рамки Стратегії, вона вже проводить. Сюди відносять розгляд поточної політики, наявних правових і організаційних основ, механізмів фінансування і заходів у сфері освіти, а також виявлення

будь-яких перешкод або недоробок. Слід передбачити заходи щодо усунення недоліків і підготувати проект відповідного національного плану дій. Необхідно розробити методи оцінки і показники ОЗР, зокрема якісні параметри. На своїх Конференціях “Довкілля для Європи” міністри змогли б продемонструвати свою прихильність Стратегії, зазначити її успіхи, поділитися проблемами і турботами, а також представляти доповіді про хід реалізації своїх національних / державних стратегій.

2. Етап II (до 2009 року): у відповідних випадках реалізація на практиці положень стратегії має йти повним ходом. У цьому зв’язку країни мають здійснювати нагляд за реалізацією своїх відповідних національних / державних стратегій і у разі потреби їх переглядати.

3. Етап III (до 2015 року і далі): країни мають добитися істотного прогресу в здійсненні освіти збалансованого розвитку.

Пізніше, у грудні 2005 р., представники 39 країн Європейського союзу і міжнародних організацій зустрілись у Женеві на Засіданні Координаційного комітету ЄК ООН з освіти для збалансованого розвитку, на якому був прийнятий “Робочий план виконання Стратегії ЄК ООН з освіти збалансованого розвитку”. План передбачав активну розробку національних стратегій ОЗР і національних планів дій.

У жовтні 2007 р. у Белграді на 6-ій конференції міністрів регіону ЄК ООН “Довкілля для Європи” на основі представленої доповіді міжнародних експертів про стан ОЗР у різних країнах, були зроблені

висновки про певні успіхи у цій галузі [17].

Приблизно у той же час у Парижі на 34-й Генеральній конференції ЮНЕСКО у рамках Наради міністрів за круглим столом з питань освіти й економічного розвитку була прийнята Заява, в якій підкреслювалось, що необхідно сприяти переходу до нового типу освіти з тим, щоб:

- передавати через освіту знання, цінності і навички, необхідні для забезпечення збалансованого розвитку у всіх районах світу, особливо молоді, якій доведеться будувати майбутнє;

- в освіті належним чином враховувались три ключових елементи збалансованого розвитку – охорона навколишнього середовища, економічний розвиток і соціальний розвиток;

- освіта для збалансованого розвитку ввійшла у зміст освіти і навчальні програми усіх ступенів і видів освіти, спираючись на наукові знання;

- моделі і шляхи розвитку враховували культурне і біологічне різноманіття, інтереси майбутніх поколінь і стану планети [7, 12–13].

На нашу думку, до ключових елементів освіти для збалансованого розвитку, окрім трьох названих вище, слід додати четвертий – культурний.

Про ці глобальні проблеми людства, про необхідність освіти для збалансованого розвитку добре відомо політикам, представникам ділових кругів, ученим і широкому загалу. Матеріали, документи і рішення з великою помпезністю проведених форумів з проблем збалансованого світового розвитку за

участю лідерів більшості держав в Стокгольмі (1972), Ріо-де-Жанейро (1992) і Йоганнесбурзі (2002) зараз, на думку Х. Барлибаєва, практично забуті. З точки зору норм міжнародного права, таке положення є парадоксальним, що викликає глибоке співчуття і є недопустимим [1, 18].

В Україні відповідно до вище названих міжнародних нормативних документів прийнято ряд важливих рішень щодо впровадження в Україні їхніх основних ідей.

У 2001 р. була ухвалена Міністерством освіти і науки України (№13/6–19 від 20.12.2001 р.) “Концепція екологічної освіти”, в якій наголошується на проблемах навколишнього середовища і гармонійного розвитку людства. Концепція складена з урахуванням сучасного стану і перспектив розвитку суспільного знання, спрямована на перебудову змісту освіти й виховання відповідно до вимог часу, основних положень Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті та базується на стратегії сталого розвитку України, сформульованій у Посланні Президента України до Верховної Ради України “Україна: поступ у XXI столітті. Стратегія економічної та соціальної політики на 2000–2004 рр.” (276а/2000). При підготовці концепції були проаналізовані і враховані всі попередні (1991–2001 рр.) матеріали щодо реформування освітнього процесу в Україні, а також матеріали, наведені в урядових документах.

У Концепції зазначається важливість належної уваги до “екологічної культури і свідомості,

інформованості людей про екологічну ситуацію у світі, регіоні, на місці проживання, їх обізнаності з можливими шляхами вирішення різних екологічних проблем, з концептуальними підходами до збереження біосфери і цивілізації. Шлях до високої екологічної культури лежить через ефективну екологічну освіту” [2, 12].

Концепція екологічної освіти України, як елемент концепції збалансованого розвитку держави, набуває сьогодні ваги актуального і важливого державного документа.

Відповідно до цього документа головними складовими системи екологічної освіти та виховання мають бути її формальна й неформальна частини, форми й методи яких різні, а мета одна: різнобічна підготовка громадян, здатних визначити, розуміти й оптимально вирішувати екологічні та соціально-економічні проблеми регіонів проживання на основі наукових знань процесів розвитку біосфери, здорового глузду, загальнолюдських досвіду і цінностей [3].

У 2003 році Кабінет Міністрів України прийняв постанову “Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003–2015 роки” (№ 634 від 26 квітня 2003 р.). Зміни і доповнення внесені до цієї постанови Кабінету Міністрів України від 16 серпня 2005 р. № 746, від 8 листопада 2006 р. № 1571.

Цю програму розроблено з метою забезпечення комплексного системного підходу до формування та реалізації державної політики на

принципах збалансованого розвитку. Вона визначає стратегію і шляхи розв’язання глобальних та загально-суспільних проблем в Україні з метою забезпечення збалансованого розвитку, а отже, є важливою складовою державної політики, орієнтованої на забезпечення економічного зростання, соціального розвитку, створення безпечних умов для життя людини та відтворення навколишнього середовища [11]. Зокрема, в ній наголошується на важливості розробки проекту комплексної програми наукових досліджень проблем сталого розвитку України. Міністерству освіти та науки України пропонується забезпечити активну взаємодію з Комісією збалансованого розвитку ООН, установами, програмами та фондами ООН, іншими міжнародними організаціями з метою зміцнення багатостороннього співробітництва. На жаль, інших пропозицій цей важливий документ не має, як і немає дотепер окремого нормативно-правового документа Міністерства освіти і науки України з питань впровадження концепції освіти для збалансованого розвитку у нашій державі.

Висновки

На перспективу у світового співтовариства відсутні альтернативні ідеї, які б перевершували змістом концепцію збалансованого розвитку, здатної повернути сучасні деструктивні глобалізаційні процеси в конструктивному напрямку, забезпечити подолання нестабільності, перехід до безпеки і гармонійного розвитку. Через це, поки

альтернативи немає, надзвичайно актуальним і важливим залишається завдання підсиленої уваги громадськості до концепції збалансованого розвитку, поглиблення і

диверсифікації досліджень даної проблеми, послідовної практичної реалізації положень про освіту для збалансованого розвитку.

Література

1. Барлыбаев Х.А. Человек. Глобализация. Устойчивое развитие: монография / Х.А. Барлыбаев. – М.: Изд-во РАГС, 2007. – 320 с.
2. Дакарские рамки действий: (текст, принятый Всемирным форумом по образованию, Дакар, Сенегал, 26–28 апреля 2000 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.unesco.ru/files/docs/educ/tdffa_ru.pdf.
3. Декларация конференции ООН по проблемам окружающей: (Программа ООН по окружающей среде, Стокгольм, 5–16 июня 1972 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/russian/ga/unep/education_and_training.html.
4. Курыкин С. Окружающая среда для Европы. История процесса / С. Курыкин // Бюллетень Секретариата Национального оргкомитета (НОК) Украины по подготовке и проведению V Конференции министров “Окружающая среда для Европы”. – Киев. – 2003. – Вып. 1. – С. 4–6.
5. Межправительственная конференция по окружающей среде / Бюллетень ЮНЕСКО, ЮНЕП по образованию в области окружающей среды. – Тбилиси. – 1977. – Т. 2. – № 2. – С. 1–4.
6. Наше общее будущее: текст Доклада Международной комиссии по окружающей среде и развитию. – М.: Прогресс, 1987. – 374 с.
7. Образование в интересах устойчивого развития: информационно-аналитический обзор / [Т. Н. Ковалева, С. П. Кунгас, С. Н. Анкуда и др.]. – Минск: МГЭУ им. А.Д. Сахарова, 2007. – 103 с.
8. Образование в области окружающей среды: материалы I Всесоюзной конференции по образованию в области окружающей среды, 3–6 июля 1977 г., Минск / редкол. В.С. Егоров. – М.: ВИНТИ, 1980. – 225 с.
9. План выполнения решений Всемирной встречи на высшем уровне по устойчивому развитию [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ecoaccord.org/doc/gio/plan1.htm>
10. Повестка дня на 21 век, глава 36 “Содействие просвещению, информированию населения и подготовке кадров” / Конференция ООН по окружающей среде и развитию в Рио-де-Жанейро. – Нью-Йорк: ООН, 1992. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа <http://www.ecoaccord.org/edu/AGENDA21 Chapter36-Ru.doc>.
11. Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003–2015 роки” / Постанова Кабінету Міністрів №634 від 26 квітня 2003 року.
12. Про концепцію екологічної освіти в Україні / Рішення колегії Міністерства освіти і науки України (№13/6–19 від 20.12.2001 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://osvita.irpin.com/viddil/v5/d33.htm>.
13. Просвещение и информирование населения в интересах устойчивого развития: Доклад Генерального Секретаря ООН, 2002 г. [Электронный ресурс]: Режим доступа: <http://portal.unesco.org/education/en/ev.php>.
14. Салоникская декларация – Декларация международной конференции по вопросам окружающей среды и общества: Образование и просвещение в интересах устойчивости. Греция, Салоники, 1997 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ecoaccord.org/edu/edu_ru.pdf.

15. Стратегія ЄЕК ООН для освіти в інтересах збалансованого розвитку – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ecoleague.net/34903999-442.html.
16. Тбілісска декларація – Міжурядова конференція по освітанню в області оточуючої середовища. – [Електронний ресурс]. Тбілісі, 1977 г. – Режим доступу: http://www.ecoaccord.org/edu/edu_docs_ru.pdf.
17. Учимося от друга у друга: досягнення, проблеми, перспективи: справочний доповідь до 6-ї Міжнародної конференції “Оточуюча середовища для Європи”, ЄЕК ООН – ЮНЕСКО, Белград, 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unecce.org/env/documents/2007/ece/ece.belgrad.conf/2007.inf.3.r.pdf>.